

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут»
кафедра банківського бізнесу та фінансових технологій

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Проректор з науково-педагогічної роботи
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
_____Олександр ГОЛОВКО
«_____» _____ 2024 р.

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗА ФАХОМ

«Фінанси, банківська справа та страхування»

для студентів спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітньо-професійна програма «Банківська справа та фінансовий консалтинг»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО:
на засіданні кафедри банківського
бізнесу та фінансових технологій
протокол №13 від 27 лютого 2024 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Науково-методичною комісією
навчально-наукового інституту
«Каразінський банківський інститут»
протокол №9 від 28 лютого 2024 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО:
на засіданні Вченої ради
навчально-наукового інституту
«Каразінський банківський інститут»
протокол №7 від 29 лютого 2024 р.

2023 / 2024 навчальний рік

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
№ 4601-14 від 02.04.2024
Сертифікат: 7AFDA007000000000000000000000000000000001
Підписувач: ГОЛОВКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ
Дійсний з: 01.09.2022 13:31:33 по: 31.08.2024 23:59:59

Програма комплексного атестаційного екзамену за фахом, спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування», освітньо-професійної програми «Банківська справа та фінансовий консалтинг», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, (денна та заочна форми навчання).

Укладачі:

Інна ВЯДРОВА, к.е.н., професор, професор кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій ;

Наталія ГНИП к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій;

Валерія БАРАНОВА д.е.н., доцент, професор кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій;

Надія ВЯДРОВА, к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій;

Юлія ГАЛУШКО, к.е.н., ст. викладач кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій.

Загальні положення

Атестація здобувачів вищої освіти, які здобувають перший (бакалаврський) рівень, за Освітньо-професійною програмою «Банківська справа та фінансовий консалтинг», спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту», стандарту вищої освіти за спеціальністю в формі комплексного атестаційного екзамену .

Основним науково-методичним документом, що регламентує зміст атестаційного екзамену, є Програма комплексного атестаційного екзамену за фахом для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» і спрямована на забезпечення комплексного підходу до оцінки теоретичної, методичної та практичної підготовки студентів, виявлення ступеня їх підготовки до майбутньої самостійної діяльності. Атестаційний екзамен - це завершальна стадія оцінювання рівня підготовки фахівців-бакалаврів з фахових дисциплін, передбачених навчальним планом. Проводиться на останньому 4 курсі навчання, 8 семестрі.

Мета комплексного атестаційного екзамену – визначення, на завершальному етапі, рівня досягнень програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю, Освітньо-професійною програмою «Банківська справа та фінансовий консалтинг».

Проведення атестації здобувачів вищої освіти за Освітньо-професійною програмою «Банківська справа та фінансовий консалтинг» здійснюється екзаменаційною комісією, яка створюється по інституту наказом ректора. Порядок формування, організацію роботи, підбиття підсумків роботи екзаменаційної комісії регламентує Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії для атестації здобувачів вищої освіти. Атестацію проходить кожен студент після повного виконання ним навчального плану. Головою екзаменаційної комісії призначається провідний фахівець, керівник установи в галузі фінансів, банківської справи та страхування.

Характеристика змісту програми. Атестаційний екзамен за спеціальністю забезпечує перевірку результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих загальних та фахових компетентностей, а саме:

- знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;
- знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем;
- визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури;
- знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування;
- володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових

систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);

- застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач;

- розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування;

- застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти;

- формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно;

- інтерпретувати отриману інформацію;

- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем;

- володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування;

- використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності;

- володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів;

- вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів;

- спілкуватись в усній та письмовій формі іноземною мовою у професійній діяльності;

- застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати;

- визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку;

- демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні;

- виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань;

- виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення;

- розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави;

- знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

- визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

Порядок створення, організації та роботи екзаменаційної комісії регламентується «Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії для атестації здобувачів вищої освіти, які отримують ступінь бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра, спеціаліста, магістра) в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна» (№ 0202-1/215 від 03.06.2015 р) зі змінами, внесеними рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна від 27.03.2017 р., протокол № 5, введеним у дію наказом ректора № 0201-1/146 від 18.04.2017 р.), «Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (№ 0202-1/155 від 21.04.2017 р.) зі змінами, внесеними рішенням вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна від 28.12.2020 року, протокол №19, введеним в дію наказом ректора № 0202-1/147 від 10.04.2020 р.).

**ПРОГРАМА комплексного атестаційного екзамену за фахом
включає зміст наступних навчальних дисциплін:**

Навчальна дисципліна «Аналіз банківської діяльності»

Тема 1. Теоретичні аспекти аналізу банківської діяльності.

Роль та необхідність проведення аналізу банківської діяльності. Зміст і предмет аналізу банківської діяльності. Об'єкти і суб'єкти аналізу.

Завдання аналізу з позиції різних суб'єктів аналізу. Основні принципи аналізу. Критерії та види аналізу банківського балансу.

Методи і прийоми аналізу банківської діяльності. Моделювання банківської діяльності. Організація аналітичної роботи в банку. Етапи проведення аналізу банківської діяльності. Інформаційне забезпечення аналізу банківської діяльності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.

Тема 2. Аналіз власного капіталу банку.

Поняття банківських ресурсів, їх класифікація.

Суть і функції власного капіталу. Мета, завдання та інформаційне забезпечення аналізу власного капіталу банку. Напрями аналізу власного капіталу банку.

Аналіз структури капіталу банку, оцінка його вартості та ефективності використання достатності капіталу. Методичні підходи до аналізу достатності капіталу банку.

Поняття регулятивного капіталу і методика його розрахунку. Аналіз дотримання нормативів капіталу. Аналіз процесу капіталізації банків.

Аналіз окремих складових власного капіталу банку. Аналіз порядку формування статутного капіталу банку. Аналіз субординованого капіталу.

Основні вимоги до коштів, залучених на умовах субординованого капіталу.

Тема 3. Аналіз зобов'язань банку.

Значення, інформаційне забезпечення та завдання аналізу зобов'язань банку.

Аналіз структури зобов'язань банку. Аналіз витратності та ефективності формування та використання зобов'язань банку. Аналіз депозитних операцій банку. Показники стабільності депозитів банку. Аналіз розвитку клієнтської бази.

Аналіз використання міжбанківських кредитів у формуванні ресурсів банку, їх роль у регулюванні рівня ліквідності банку.

Розрахунок рівня залежності банку від залучених міжбанківських кредитів.

Аналіз інших зобов'язань банку.

Тема 4. Загальний аналіз активних операцій банку.

Значення, інформаційне забезпечення та завдання аналізу активних операцій банку.

Взаємозв'язок статей активу та пасиву балансу банку. Аналіз основних напрямів використання ресурсів банками. Аналіз динаміки, складу і структури активів банку.

Групування статей активу балансу за суттю банківських операцій, за принципами ліквідності, дохідності, ризику. Аналіз активів за допомогою системи

коефіцієнтів.

Аналіз якості активів з позицій ризиків і ліквідності. Рівень диверсифікації активних операцій та його вплив на загальний ризик діяльності банку. Взаємозв'язок між станом зовнішнього середовища та структурою балансу банку.

Тема 5. Аналіз кредитних операцій банку

Значення, інформаційне забезпечення та завдання аналізу кредитних операцій банку. Аналіз масштабів кредитної діяльності банку. Аналіз структури і динаміки кредитного портфеля. Аналіз обґрунтованості кредитної політики банку з точки зору її відповідності наявній ресурсній базі банку та валюті її формування. Аналіз руху кредитів.

Аналіз погашення наданих кредитів. Аналіз дотримання банком нормативів кредитного ризику.

Аналіз якості кредитного портфеля з погляду ризику та захищеності від можливих втрат.

Аналіз достатності формування резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями банку. Аналіз динаміки процентних ставок за кредитами. Аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій банку.

Тема 6. Аналіз операцій банку з цінними паперами.

Значення, інформаційне забезпечення та завдання аналізу операцій банку з цінними паперами. Аналіз масштабів операцій банку з цінними паперами у порівнянні з попередніми періодами та іншими банками. Аналіз структури і динаміки операцій банку з цінними паперами. Вимоги щодо прямих інвестицій, що здійснюють банки: аналіз дотримання банком нормативів інвестування. Оцінка вартості цінних паперів.

Система показників оцінки акцій, облігацій. Аналіз операцій банку з векселями.

Методика формування резерву від знецінення цінних паперів та аналіз його достатності.

Аналіз дохідності та прибутковості операцій банку з цінними паперами.

Тема 7. Аналіз валютних операцій банку.

Значення, інформаційне забезпечення та завдання аналізу валютних операцій банку.

Аналіз структури й динаміки валютних операцій банку. Прогнозування курсів валют як напрям валютної політики. Аналіз валютних контрактів банку. Поняття (довгої/короткої) відкритої валютної позиції банку.

Аналіз валютної позиції дотримання банком лімітів загальної (довгої/короткої) відкритої валютної позиції.

Аналіз кореспондентської мережі банку. Особливості аналізу неторговельних операцій банку.

Розрахунок ефективності роботи пункту обміну валют. Фактори, що впливають на дохідність обмінного пункту. Аналіз фінансових результатів від здійснення валютних операцій банку.

Аналіз дохідності та ефективності валютних операцій банку.

Тема 8. Аналіз інших активно-пасивних операцій

Значення, інформаційне забезпечення і завдання аналізу інших активно-пасивних операцій банку. Аналіз недохідних активів. Аналіз стану і руху основних засобів і нематеріальних активів. Аналіз дебіторської заборгованості. Аналіз інших активів.

Аналіз операцій кредитного характеру. Аналіз масштабів та динаміки лізингових операцій банку.

Структурний аналіз лізингових операцій за видами, формами та за умовами договору.

Аналіз дохідності та рентабельності лізингових операцій. Аналіз масштабів та динаміки факторингових операцій банку та їх ризиковості.

Аналіз ефективності факторингових операцій. Аналіз масштабів, динаміки та ефективності форфейтингових операцій банку.

Тема 9. Аналіз банківських послуг.

Значення, інформаційне забезпечення і завдання аналізу банківських послуг.

Аналіз розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Аналіз обсягів та динаміки розрахунково-касових операцій. Аналіз структури розрахунково-касових операцій.

Аналіз конкурентоспроможності та результативності здійснення операцій банку із розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Аналіз операцій банку з банківськими платіжними картками та їх структури.

Фактори впливу на обсяги операцій з банківськими платіжними картками.

Оцінка ефективності і ризиків у сфері карткового бізнесу. Аналіз нетрадиційних банківських послуг. Узагальнюючий аналіз нетрадиційних послуг банку.

Тема 10. Аналіз доходів і витрат банку.

Значення, завдання та інформаційні джерела аналізу доходів і витрат банку.

Аналіз обсягів, динаміки та структури доходів банку. Аналіз стабільності доходів.

Аналіз відносних показників дохідності. Аналіз обсягів, структури та динаміки витрат.

Визначення впливу факторів на зміну суми витрат. Аналіз відносних показників по витратах. Порівняльний аналіз відносних показників дохідності та витратності банку.

Порівняльний аналіз темпів росту витрат та доходів. Визначення резервів збільшення доходу банку та розробка заходів щодо зменшення витрат.

Тема 11. Аналіз прибутку і рентабельності банку.

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу прибутку і рентабельності банку. Аналіз структури та динаміки прибутку. Розрахунок впливу факторів на розмір прибутку до оподаткування. Аналіз чистого процентного доходу банку і впливу факторів на нього.

Визначення резервів збільшення прибутку та розробка заходів для їх мобілізації. Аналіз розподілу прибутку. Показники прибутковості та рентабельності банку.

Декомпозиційний аналіз показників прибутковості. Аналіз ефективності діяльності працівників банку. Розробка рекомендацій з метою підвищення прибутковості банку та забезпечення його стабільності у майбутньому.

Тема 12. Аналіз ліквідності банку.

Значення, мета, завдання і інформаційне забезпечення аналізу ліквідності банку. Поняття «ліквідності» та «платоспроможності» банку. Місце та ліквідності у реалізації функцій банку. Оцінювання ліквідності з позицій «запасу» та «поточку».

Система показників ліквідності, методика їх визначення та їх порівняльний аналіз.

Аналіз ліквідності за методом коефіцієнтів. Аналіз дотримання банком нормативів ліквідності.

Аналіз пасивів і активів банку з позиції ліквідності. Оцінка впливу трендових, циклічних, структурних, сезонних і інших чинників на ліквідність банку.

Аналіз якості активів з позиції ліквідності. Аналіз ресурсної бази з позиції ліквідності.

Аналіз потреби банку в ліквідних засобах. Методи оцінки потреби банку в ліквідних коштах.

Аналіз розриву ліквідності. Вплив обов'язкового резервування на кореспондентському рахунку в НБУ на рівень ліквідності банку.

Тема 13. Аналіз банківських ризиків.

Загальна характеристика банківських ризиків, їх класифікація і методи розрахунку.

Зовнішні і внутрішні ризики банківської установи. Підходи НБУ до оцінювання ризиків банків. Аналіз і управління кредитним ризиком. Суть кредитного

ризику, класифікація кредитних ризиків і фактори, які формують їх рівень. Структурний аналіз кредитного портфеля з позиції кредитного ризику.

Аналіз і управління валютним ризиком. Суть валютного ризику і його різновиди. Регулювання валютних ризиків з боку НБУ.

Методи управління валютним ризиком. Аналіз і оцінка інвестиційного ризику.

Основні ризики інвестиційної діяльності. Основні вимоги НБУ щодо прямих інвестицій, що здійснюють банки.

Ризик незбалансованої ліквідності відносно доходів. Аналіз і управління ринковим ризиком. Суть ринкового ризику.

Аналіз і управління процентним ризиком банку.

Суть і управління процентним ризиком на основі GAP-менеджменту.

Аналіз інших ризиків банку. Аналіз загального розміру банківських ризиків.

Тема 14. Аналіз фінансового стану банку.

Поняття ділової активності. Підходи до визначення ділової активності банку.

Коефіцієнтний аналіз ділової активності і економічного потенціалу банку. Аналіз ділової активності банку методом співставлення і взаємозв'язки між

джерелами інвестування та напрямками вкладень в активи.. Поняття фінансової стійкості банку.

Система показників фінансової стійкості. Поняття надійності банку: реальна та теоретична надійність.

Фактори впливу на надійність банку. Підходи до оцінки надійності банку.

Суть та різновиди рейтингових оцінок діяльності банку.

Рекомендована література:

Основна:

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні затверджена Постановою Національного Банку України N 368 від 28.08.2001 р. (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>

2. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні (до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні), схвалена рішенням Національного банку України від 15.12.2017 р. № 803-рш (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text>

3. Аналіз банківської діяльності. [Текст] : підручник/ [кол. авт.: А.М. Герасимович. І.М. Парасій-Вергуненко, В.М. Кочетков та ін.] ; за заг. ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2010. – 599 с.

4. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: Навч. пос.- К.: Центр учбової літератури, 2011. – 486 с.

Допоміжна:

1. Аналіз банківської діяльності / уклад. Н.О. Станіславчук. – Умань : Візаві, 2018.-191с.

2. Аналіз банківської діяльності: Підручник / За редакцією І.М. Парасій-Вергуненко. - К., 2013. - 346 с.

3. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: Навч. посібник. - Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. - 364 с.

4. Васюренко О.В., Мусієнко О.М., Маслоva А.Ю. Ресурсна складова в управлінні кредитно-інвестиційною діяльністю банків: монографія – Дніпропетровськ «Форест». 2015. – 206 с.

5. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: монографія / В. В. Коваленко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 228 с.

6. Копилюк О. І., Музичка О.М. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Укоопспілка, Львів. торг.-екон. ун-т. – Львів : Видво Львів. торг.-екон. ун-ту, 2016. – 415с.

7. Кузнецова А.Я., Вядрова І.М., Волохата В.Є. Управління залученими ресурсами банку: монографія. – Харків: ФОРМ «Здоровий А.Я.», 2016. – 209с.

8. Лисенок О.В. Практикум з курсу «Аналіз банківської діяльності»; навч. посіб. -К.:КНЕУ,2010.-307с.

9. Мещеряков, А. А. Організація діяльності комерційного банку: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2017. - 607с.

10. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності - Навчальний посібник К.:Знання 2017.- 309 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121- III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679- XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
3. Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473- VIII (Із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
4. Положення НБУ «Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» від 17.09.2015 № 615 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text>
5. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>
6. Постанова Правління НБУ «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України» від 06.08.2009 № 460 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09#Text>

Навчальна дисципліна «Страховання (рівень В - Страхові послуги)»

Тема 1. Страхова послуга і особливості її реалізації

Страхова послуга як специфічний товар. Ознаки, які характеризують страхову послугу. Економічна необхідність страхових послуг фізичним і юридичним особам і розширення їх асортименту .

Служба маркетингу страхової компанії і її функції.

Вивчення та формування попиту на страхові послуги. Система страхових послуг. Безпосередній продаж: його переваги й недоліки. Продаж через посередників: його переваги й недоліки. Права і обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства України до страхових посередників.

Роль реклами в реалізації страхових послуг. Види страхової реклами і вимоги до неї. Контроль з боку страхових компаній і держави за реалізацією страхових послуг.

Тема 2. Порядок укладання та ведення страхової угоди

Етапи проходження страхової угоди: заява про страхування; андеррайтинг; укладання договору страхування; видача полісів, врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків.

Заява про страхування: форма подання, зміст, значення.

Андеррайтинг: оцінка ризику; вирішення питання про прийняття об'єкту на страхування; визначення термінів, спеціальних вимог; обсягів і розмірів страхового покриття; франшизи; розрахунок страхової премії.

Укладання договору страхування. Страховий поліс як форма договору

страхування. Зміст страхового полісу - його зв'язок з правилами страхування.

Структура страхового полісу. Страховий сертифікат. Врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків. Дії страхувальника при настанні страхової події. Дії страховика щодо розслідування характеру і розмірів збитків. Страховий акт. Виплата відшкодування. Система страхового забезпечення. Франшиза. Виключення.

Тема 3. Страхування життя та пенсій

Необхідність і значення страхового захисту життя і пенсій громадян.

Види страхування життя. Змішане страхування життя. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума.

Одержувачі страхової суми у випадку смерті страхувальника. Порядок визначення і сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії по визначенню страхових і викупних сум, порядок їх виплати страхувальнику, спадкоємцям або визначеним для цього особам. Страхування дітей. Страхування до вступу в шлюб. Довічне страхування. Страхування пенсій.

Тема 4. Страхування від нещасних випадків

Необхідність і значення страхового захисту громадян від нещасних випадків. Розвиток і сучасний стан страхування. Форми й види страхування.

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Державне особове страхування військовослужбовців і військовозобов'язаних, призваних на збори.

Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума.

Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Одержувачі страхової суми у випадку смерті застрахованого. Відмова у виплаті страхової суми.

Державне особове страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ.

Державне обов'язкове особове страхування працівників митних органів. Особове страхування від нещасних випадків на транспорті.

Інші види обов'язкового страхування від нещасних випадків.

Добровільні види страхування від нещасних випадків і умови їх проведення. Індивідуальне страхування громадян від нещасних випадків. Страхування дітей (школярів) від нещасних випадків. Страхування туристів від нещасних випадків. Інші види добровільного страхування від нещасних випадків.

Тема 5. Медичне страхування

Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування. Суб'єкти страхування і відносини між ними. Форми проведення медичного страхування та їх особливості.

Обов'язкове медичне страхування. Обсяг відповідальності страховика.

Страхова сума. Порядок визначення розміру страхових премій і їх сплати. Права й обов'язки сторін страхових відносин. Організація роботи страхової компанії, пов'язана з настанням відповідальності за фактом страхового випадку.

Добровільне медичне страхування. Договір страхування. Обсяг відповідальності страховика. Строк страхування. Страхова сума. Страхова премія. Порядок виплати страхового забезпечення. Відмова у виплаті.

Медичне страхування громадян, які виїждять за кордон.

Тема 6. Страхування підприємницьких ризиків

Зміст поняття "підприємницькі ризики". Роль страхування в забезпеченні потреб підприємця в страховому інших небезпек. захисті. Форми і види страхування.

Страхування від вогню та Основні умови страхування.

Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності; об'єкти страхування, їх оцінка; виключення; строк дії договору. Страхова сума, страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна.

Страхування відповідальності товаровиробників: за якість продукції, що виробляється; за забезпечення зайнятості робочих місць; забруднення навколишнього середовища; страхування працівників від нещасних випадків за рахунок коштів підприємств.

Тема 7. Сільськогосподарське страхування

Групи факторів, що впливають на виробничий процес у сільському господарстві. Види страхування у сільському господарстві: страхування врожаю сільськогосподарських культур, страхування тварин.

Особливості, властиві страховому захисту сільськогосподарських тварин. Види ризиків, що полягають у відшкодуванню збитків у сільському господарстві.

Обсяг страхової відповідальності. Обчислення та стягнення страхових платежів у сільському господарстві. Форми проведення сільськогосподарського страхування. Методика розрахунку збитків і страхового відшкодування.

Тема 8. Страхування технічних ризиків

Необхідність і значення страхування технічних ризиків. Види страхування.

Страхування будівельно-монтажних ризиків. Умови страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування, їх оцінка. Обсяг страхової відповідальності. Виключення. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування машин від поломок. Умови страхування.

Страхування електронної техніки. Умови страхування.

Страхування після пускових гарантійних зобов'язань. Умови страхування.

Тема 9. Страхування кредитних і фінансових ризиків

Необхідність і значення страхування у фінансово-кредитній сфері. Сутність та економічний зміст страхування кредитів. Форми забезпечення кредитів: матеріальна або юридична.

Характеристика основних організаційних форм страхування кредитів. Страхування товарних кредитів. Страхування кредитів під інвестиційні засоби. Страхування споживчих кредитів. Страхування матеріальних цінностей, що передаються в заставу. Страхування експортних кредитів.

Характеристика окремих видів страхування кредитних ризиків. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту. Об'єкт страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Строк страхування. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення збитків. Страхове відшкодування.

Страхування ризику непогашення кредиту. Страхування банківських

гарантій.

Сутність та економічний зміст страхування фінансових ризиків. Характеристика окремих видів страхування фінансових ризиків: страхування прибутку (доходу); страхування депозитів; інші види. Умови страхування.

Тема 10. Автотранспортне страхування

Необхідність і значення страхування автотранспортних ризиків. Поняття автотранспортного страхування, його сутність. Об'єкти страхування. Розвиток системи автотранспортного страхування. Сучасний стан автотранспортного страхування .

Страхування автомобілів. Характеристика об'єктів страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страховий тариф. Фактори, що впливають на розмір страхового тарифу. Страхова премія. Строк страхування. Франшиза. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строки страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Моторне (транспортне) страхове бюро України, його функції. Права і обов'язки членів МТСБ.

Міжнародна система "Зелена картка", її розвиток.

Страхування вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума, страховий тариф. Страхова премія. Визначення і порядок відшкодування збитків.

Страховий захист громадян від нещасних випадків на автомобільному транспорті. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Виплата страхових сум.

Тема 11. Морське страхування

Необхідність і особливості страхування морських ризиків. Суб'єкти страхування. Клуби взаємного морського страхування. Визначення договору морського страхування в Кодексі торговельного мореплавання.

Страхування морських суден. Об'єкти страхування. Класифікація суден за категоріями ризику. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Виключення. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування відповідальності власників суден: перед третіми особами; за забруднення державних територіальних вод. Обсяг відповідальності. Виключення. Страхова сума. Страхова премія. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страховий захист громадян від нещасних випадків на морському транс-

порти: членів судової команди, пасажирів. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Виплата страхових премій. Перспективи розвитку морського страхування в Україні.

Тема 12. Авіаційне страхування

Необхідність та особливості страхування авіаційних ризиків. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Законодавча база в авіаційному страхуванні. Авіаційний поліс Ллойда.

Страхування повітряних суден. Форми страхування. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Виключення. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування відповідальності власників повітряних суден. Варшавська Конвенція (1929р.). Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування вантажів, що перевозяться авіаційним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страховий захист громадян від нещасних випадків на повітряному транспорті. Види страхування й умови їх проведення. Суб'єкти страхування. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Виплата страхових сум.

Тема 13. Страхування майна й відповідальності громадян

Необхідність і значення страхового захисту майна громадян. Розвиток і сучасний стан страхування особової власності громадян. Види послуг страхових компаній громадянам - власникам майна. Суб'єкти страхування.

Страхування будівель і споруд. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Виключення. Страхове забезпечення. Страхова оцінка будівель і споруд. Страхова премія. Пільги страхувальникам. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування тварин у господарствах громадян.

Страхування домашнього майна.

Інші види страхування майна громадян. Страховий захист відповідальності громадян перед третіми особами. Види й форми страхування.

Страхування особової відповідальності власників будівель.

Рекомендована література

Основна

1. Говорушко Т.А. Страхові послуги: Навчальний посібник. 3-е видання. К.: ЦУЛ, 2021. 376 с.
2. Дема Д. І. Страхові послуги: Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2017. – 526 с.

Допоміжна

1. Гнип Н.О. Страхові послуги. Навчально-методичний посібник для організації самостійної та індивідуальної роботи студентів для студентів спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування». Харків: ДВНЗ УБС ХННІ. 2018. 128 с.

2. Базилевич В. Д. Страхування : підручник / В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2018. 1019 с.

3. Вимоги до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2004 № 2885. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.dfr.gov.ua>

4. Кваліфікаційні вимоги до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками: Розпорядження Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 08.02.2005 № 3519. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

5. Ліцензійні умови провадження страхової діяльності: Розпорядження Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.08.2003 № 40. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

6. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 № 1961 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

7. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 №85/96-ВР. [Електронний ресурс]. URL:<http://www.zakon.rada.gov.ua>

8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

9. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2019. 599 с.

10. Яворська Т.В. Страхові послуги: Навч. посіб. /За заг. ред. д.е.н., проф. Реверчука С.К. К.: Знання, 2016. 350 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Журнал про страхування в Україні «Форіншурер». [Електронний ресурс]. URL: <https://forinsurer.com>

2. Кодекс торговельного морського мореплавства України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80/conv#n1636>

3. Про затвердження Положення Про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ 14 серпня 1996 р. N 959. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-%D0%BF#Text>

4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#n280>

5. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>

6. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року № 3393-VI. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#n1075>

Навчальна дисципліна «Фінанси підприємств»

Тема 1. Основи організації фінансів підприємств

Поняття та види підприємств в Україні. Сутність та функції фінансів підприємств. Принципи організації фінансів підприємств. Групи фінансових відносин, які належать до фінансів підприємств.

Тема 2. Фінансові ресурси підприємств

Власні фінансові ресурси

Сутність власних фінансових ресурсів підприємств. Склад власних фінансових ресурсів підприємств. Характеристика власних фінансових ресурсів підприємств.

Запозичені фінансові ресурси

Сутність запозичених фінансових ресурсів підприємств. Склад запозичених фінансових ресурсів підприємств. Характеристика запозичених фінансових ресурсів підприємств.

Тема 3. Фінансове планування та прогнозування

Зміст та завдання фінансового планування. Методи фінансового планування. Зміст і структура фінансового плану підприємств.

Тема 4. Фінансовий аналіз

Оцінка фінансового стану підприємств, її необхідність і значення. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємств. Види фінансового аналізу.

Тема 5. Фінансовий контроль

Сутність фінансового контролю. Види фінансового контролю підприємств. Необхідність фінансового контролю на підприємствах.

Тема 6. Грошові розрахунки підприємств

Сутність грошових розрахунків підприємств

Сутність грошового обороту та сфери застосування готівкових та безготівкових розрахунків. Рахунки підприємств. Види грошових розрахунків.

Готівкові розрахунки підприємств

Сутність готівкової форми розрахунків. Основні вимоги до організації і проведення готівкових розрахунків. Контроль за дотриманням касової дисципліни та відповідальність за порушення.

Безготівкові розрахунки підприємства

Сутність безготівкової форми розрахунків. Характеристика форм безготівкових розрахунків.

Тема 7. Доходи та грошові потоки підприємств

Доходи підприємства

Сутність та склад доходів підприємства. Методи визнання доходу.

Грошові потоки підприємства

Сутність грошових потоків підприємств. Структура грошових потоків підприємств. Звіт про рух грошових коштів підприємств.

Тема 8. Витрати підприємств

Класифікація витрат підприємств

Сутність витрат підприємств. Види витрат. Методи диференціації витрат.

Кошторис витрат підприємств

Визнання витрат. Собівартість: її склад та види. Кошторис: сутність, цілі і методи складання.

Тема 9. Прибуток підприємств

Формування прибутку підприємств

Сутність та функції прибутку підприємств. Визначення фінансових результатів діяльності підприємств. Звіт про фінансові результати підприємств.

Рентабельність підприємств

Сутність рентабельності підприємств. Методи обчислення рентабельності. Показники рентабельності.

Тема 10. Основні засоби підприємств

Класифікація основних засобів

Визначення основних засобів підприємств. Склад і структура основних засобів підприємств. Фінансове забезпечення ремонту основних виробничих засобів. Інформаційне забезпечення основних засобів підприємств.

Амортизація основних засобів

Сутність амортизації підприємств. Види вартості основних засобів. Методи нарахування амортизації.

Оцінка основних засобів

Види вартості основних засобів підприємств. Переоцінка основних засобів. Показники стану та ефективності використання основних засобів. Капітальні вкладення.

Тема 11. Нематеріальні активи підприємств

Визначення нематеріальних активів підприємств. Оцінка нематеріальних активів підприємств. Амортизація нематеріальних активів підприємств.

Тема 12. Оборотні активи підприємств

Поточні фінансові потреби підприємств

Сутність поточних фінансових потреб. Визначення оборотних активів підприємств. Структура оборотних активів підприємств. Характеристика оборотних активів підприємств.

Оцінка виробничих запасів

Сутність та структура виробничих запасів підприємств. Оцінка вибуття виробничих запасів.

Оцінка дебіторської заборгованості

Сутність та види дебіторської заборгованості підприємств. Оцінка дебіторської заборгованості підприємств. Методи розрахунку ресурсу сумнівних боргів.

Тема 13. Кредитування підприємств

Основи кредитування підприємств

Кругообіг коштів підприємств та необхідність залучення кредитів. Класифікація кредитів, що надаються підприємствам. Види банківського кредиту та їх характеристика.

Оцінка кредитоспроможності підприємств

Порядок надання банківського кредиту. Оцінка кредитоспроможності позичальника. Небанківське кредитування підприємств.

Тема 14. Оподаткування підприємств

Система оподаткування підприємств та її становлення в Україні. Вплив непрямих податків на діяльність підприємств. Оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Тема 15. Фінансова санація та банкрутство підприємств

Фінансова криза на підприємствах

Сутність фінансової кризи на підприємствах. Симптоми фінансової кризи. Фактори, що спричиняють фінансову кризу на підприємствах.

Фінансова санація підприємств

Економічна сутність та порядок проведення фінансової санації. Планування та фінансування санації підприємств. Санаційний аудит. Фінансові джерела санації підприємств.

Фінансово-правові аспекти фінансової санації та банкрутства підприємств

Порядок оголошення підприємств банкрутом. Задоволення претензій кредиторів. Санація через реорганізацію (реструктуризацію). Мирова угода. Приховане, фіктивне та навмисне банкрутство.

Рекомендована література:

Основна

1. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
2. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
3. Власова Н. О., Міщенко В. А., П'ятак Т. В., Кочетова Т. І., А. В. Котлярова. Фінанси підприємств: Підручник / за наук. ред. проф. Н.О. Власової. Х.: Світ Книг, 2018. 437 с.

Допоміжна

4. Азаренкова Г. М. Біломістна І.І., Біломістний О.М. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч.-метод. посібник. К.: УБС НБУ, 2014. 360 с.

5. Бердинець М. Д. Довгань Л. П. Фінанси підприємств: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
6. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436–IV. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств: підручник. К.: ЦУЛ, 2017. 504 с.
8. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Фінанси підприємств : підручник / В. В. Сокурєнко, Д. В. Швець, С. М. Бортник, С. О. Ткаченко ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : ХНУВС, 2022. 292 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/index>.
3. Офіційний сайт Державної служба статистики України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.bank.gov.ua>
6. Фінанси в Україні. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.finance.ua>
7. Bloomberg. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.bloomberg.com>
8. Fitch Ratings. [Електронний ресурс]. URL: www.fitchratings.com

Навчальна дисципліна «Банківські операції»

Розділ 1. Теоретичні основи функціонування банківської системи України та її ресурсне забезпечення.

Тема 1. Види банків, порядок їх створення в Україні та основи організації діяльності.

Становлення та розвиток банківської системи України. Роль банків у сучасній економіці. Види банків, їх функції та основні принципи діяльності.

Порядок створення банківської установи. Механізми державної реєстрації банку, ліцензування банківської діяльності. Банківські групи: ідентифікація та визнання. Органи управління банком і організаційна структура його функціональних підрозділів.

Банківські послуги та операції, їх класифікація. Основна характеристика операцій банків, відображення зобов'язань і капіталу банку у балансі. Зміст активних банківських операцій, їх класифікація та характеристика.

Класифікація активів за ліквідністю та ступенем ризику: первинні, вторинні активи. Комерційна основа банківських операцій.

Тема 2. Операції банків з формування власного капіталу.

Структура ресурсів банківських установ. Регулятивний капітал банку: його функції та структура. Основний та додатковий капітал банку.

Субординований борг як складова додаткового капіталу банку. Вимоги щодо залучення субординованого боргу до додаткового капіталу банку. Укладання договору щодо залучення коштів на умовах субординованого боргу. Випуск облігацій на умовах субординованого боргу.

Статутний капітал банку: поняття, функції, джерела формування та шляхи збільшення. Роль резервів та фондів у формуванні капіталу банків.

Достатність капіталу банку згідно з рекомендаціями Базельського комітету.

Тема 3. Операції банків із залучення коштів.

Суть, призначення та класифікація банківських депозитів. Депозитна політика банків. Порядок відкриття, використання та закриття поточних і депозитних рахунків юридичних осіб у національній валюті. Особливості рахунків юридичних осіб типу «Н» та типу «П» у національній валюті. Банківські депозити фізичних осіб. Порядок відкриття, використання та закриття поточних і строкових (депозитних) рахунків фізичних осіб у національній валюті. Відносини банку з клієнтами: право клієнта на інформацію, відповідальність банку за своїми зобов'язаннями, арешт, стягнення та зупинення операцій за банківськими рахунками.

Банківська таємниця та конфіденційність інформації. Механізм нарахування процентів за депозитними та поточними банківськими рахунками. Відкриття кореспондентських рахунків комерційними банками у Національному банку України.

Міжбанківські кореспондентські рахунки «Лоро» і «Ностро». Депозитні (ощадні) сертифікати як інструменти формування ресурсів банків.

Система гарантування вкладів населення в Україні. Правовий статус Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, керівні органи, функції та учасники Фонду.

Джерела та порядок формування коштів Фонду. Гарантії Фонду та відшкодування коштів за вкладами. Процедури Фонду щодо виведення неплатоспроможних банків із ринку. Ліквідація банків.

Тема 4. Операції банків із запозичення коштів.

Міжбанківський кредит як спосіб формування ресурсів банку: кредити «овернайт» та строкові кредити. Роль Національного банку України в організації ринку міжбанківського кредитування, основні методи рефінансування банків Національним банком України.

Емісія банками цінних паперів власного боргу: векселів, облігацій.

Тема 5. Організація та забезпечення касової роботи банків.

Організація касової роботи в установах банків. Порядок здійснення операцій з готівкою в операційних касах банків. Вимоги, щодо формування та пакування банкнот і монет національної валюти.

Порядок здавання та отримання банками підкріплень готівкою національної валюти через територіальні управління Національного банку України. Основні аспекти створення та діяльності підрозділу інкасації банківської установи.

Тема 6. Операції банків з обслуговування безготівкового платіжного обороту.

Безготівковий оборот грошей та роль банків в його організації. Форми безготівкових розрахунків, платіжні розрахункові інструменти та загальні правила їх оформлення. Порядок проведення розрахункових операцій за допомогою платіжних доручень, платіжних вимог, платіжних вимог-доручень, чеків, акредитивів.

Особливості розрахунків юридичних осіб в електронних системах: «клієнт-банк», «інтернет - банкінг» тощо.

Безготівкове обслуговування поточних рахунків фізичних осіб. Перекази банками коштів фізичних осіб. Операції банків з платіжними картками та їх характеристика.

Порядок видачі та обслуговування банками платіжних карток. Технологія безготівкових розрахунків з використанням пластикових карток, готівкові операції з платіжними картками. Операції банків з картками Національної системи масових електронних платежів. Основи організації міжбанківських розрахунків через систему електронних платежів НБУ та прямі кореспондентські рахунки.

Тема 7. Основи організації кредитних операцій банків та управління кредитним ризиком.

Сутність кредиту як економічної категорії, класифікація кредитів. Умови та принципи банківського кредитування. Роль банківської кредитної політики.

Основні етапи кредитного процесу. Поняття та структура ціни кредиту. Порядок нарахування та сплати процентів за кредитами.

Форми забезпечення кредитного зобов'язання: застава нерухомого та рухомого майна, порука. Процедура реєстрації обтяжень рухомого та нерухомого майна.

Основи оцінювання кредитоспроможності позичальників юридичних і фізичних осіб. Робота

Робота банку з проблемними кредитами. Джерела та методи погашення позичальниками банківського кредиту. Сутність, види та оцінка кредитного ризику.

Управління кредитним ризиком на індивідуальній та портфельній основі.

Тема 8. Особливості операцій з надання і погашення окремих видів кредиту.

Споживчий кредит, його поняття, особливості, класифікація. Механізм надання та погашення споживчого кредиту. Поняття та види іпотеки, іпотечних ринків, сутність та особливості іпотечного кредитування.

Кредитування юридичних осіб: кредитна лінія, овердрафт, разовий кредит, лізинг, факторинг, інвестиційний кредит. Сутність та призначення консорціумного кредиту. Інші види банківського та небанківського кредиту.

Тема 9. Операції банків з вексями.

Характеристика векселів, їх класифікація. Розрахунки вексями: простий та переказний вексель. Кредитні операції банків з вексями: урахування векселів і надання кредитів під заставу векселів. Гарантійні операції: авальювання та акцептування банками векселів.

Комісійні операції банків з векселями: інкасування та доміцеляція векселів. Торгівельні та довірчі операції банків з векселями.

Тема 10. Операції банків з цінними паперами.

Сутність та поняття ринку цінних паперів. Місце та роль банку на фондовому ринку. Формування банківських портфелів цінних паперів: торгового портфеля цінних паперів, портфеля цінних паперів на продаж, портфеля цінних паперів до погашення, портфеля вкладень у асоційовані та дочірні компанії. Ризики інвестиційної діяльності банку, методи їх мінімізації. Вкладення коштів банків в державні цінні папери.

Професійна діяльність банку на фондовому ринку: дилерська, брокерська діяльність, андеррайтинг. Депозитарна діяльність банку: відкриття рахунків у цінних паперах, депозитарний облік цінних паперів.

Клірингова та розрахункова діяльність банків на фондовому ринку.

Тема 11. Організаційні основи здійснення банками операцій в іноземній валюті.

Сутність валютного ринку, валютних цінностей, валютного котирування, валютного курсу. Класифікація операцій банку в іноземній валюті.

Особливості правового регулювання операцій банків в іноземній валюті. Характеристика банківських рахунків в іноземній валюті. Порядок відкриття та ведення поточних валютних рахунків.

Відкриття та ведення депозитних рахунків в іноземній валюті. Операції банків в іноземній валюті на міжбанківському ринку. Валютна позиція банку, валютні ризики та методи їх мінімізації.

Тема 12. Торговельні та неторговельні поточні операції банків в іноземній валюті.

Класифікація поточних торговельних операцій банку з іноземною валютою.

Особливі умови організації міжнародних розрахунків.

Форми міжнародних розрахунків (форфейтинг, міжнародний кредит). Банківський переказ як форма міжнародних розрахунків.

Розрахунки документарним акредитивом: експортний та імпорتنий документарні акредитиви, переваги та недоліки для суб'єктів цих розрахунків.

Спеціальні види акредитивів, що застосовуються під час міжнародних розрахунків.

Загальні умови здійснення банками неторговельних поточних операцій в іноземній валюті.

Операції з купівлі/продажу готівкової іноземної валюти через обмінні пункти банку та каси банку.

Організація переказів готівкової та безготівкової іноземної валюти фізичними особами-резидентами та нерезидентами.

Тема 13. Операції з надання банківських послуг.

Класифікація та характеристика банківських послуг. Лізинговий кредит: види лізингу та переваги для суб'єктів лізингових відносин.

Етапи процесу лізингового кредитування. Методичні основи розрахунку

суми лізингових платежів.

Сутність факторингу, його особливі ознаки, класифікація. Внутрішній та міжнародний факторинг (основні відмінності). Характеристика нормативно-правових документів, що регулюють факторингове обслуговування.

Етапи факторингових операцій, структура ціни факторингового кредиту. Трастові послуги банків для фізичних та юридичних осіб.

Гарантійні послуги банків. Форми, типи та види гарантій. Послуги щодо зберігання цінностей у банку. Консультаційні та інформаційні послуги банків. Операції банків з дорогоцінними металами.

Тема 14. Операції Національного банку України.

Національний банк України – утворення, основи функціонування.

Емісійні операції НБУ, функціонування Резервних фондів НБУ. Касові операції НБУ.

Регулювання НБУ діяльності комерційних банків за допомогою економічних нормативів.

Рекомендована література:

Основна

1. Банківські операції : підручник . За ред. : А. М. Мороза ; Затверджено МОН України. 4-те вид., без змін. Київ : КНЕУ, 2009. 608 с

2. Банківські операції : підручник. За ред.: О.В. Дзюблюк. 2-ге вид. випр. і доповн. Тернопіль: Терно-граф, 2013. 688 с.

3. Банківська справа: навчальний посібник / Т. Б. Стечишин, Б. Л. Луців. 2-ге вид. випр. і доповн. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 404 с

4. Вовчак, О. Д. Банківська справа : навч. посіб. Рек. Мін. освіти і науки України. Львів : Новий Світ-2000, 2012. 560 с. Львів: Новий Світ

5. Прасолова С.П. , О. С. Вовченко Банківські операції : навч. посіб. Рек. Мін. Освіти і науки молоді і спорту України. Київ : ЦУЛ, 2013. 568 с.

Допоміжна

1. Банківська система: підручник . ; За заг. ред. д.е.н., проф. Т. С. Смовженко. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 536 с.

2. Банківська система: підручник; ред.: М.І.Крупка; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Л., 2013. 554 с

3. Болгар Т. М. Проблемні кредити у банківській діяльності в умовах фінансової кризи: монографія. Кременчук: Видавництво ПП Щербатих О.В., 2013. 368 с.

4. Васюренко О.В. Банківські операції: навч. посібник. 6-те вид., виправ. і доп. К.: Знання, 2008. 318 с.

5. Вядрова Н. Г. Конспект лекцій з дисципліни «Банківська система (рівень С - Банківські операції II)» для студентів спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Харків, ХНУ ім. В.Н. Каразіна ННІ «Каразінський банківський інститут», 2021. 172 с.

6. Гірняк В. В., Н. В. Дунас Управління процесами оптимізації структури капіталу банку : монографія; Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2014. 231 с.

7. Енциклопедія для банкіра: у 2 т. Т. 2. Практична термінологія . ред.: Т.С. Смовженко, Р. А. Слав'юк; К.: УСБ НБУ, 2013. 547 с.
8. Єпіфанов, А. О. Операції комерційних банків: навч. посібник. Суми: Університетська книга, 2012. 523 с.
9. Кузнєцова А. Я. Реструктуризація банківської системи в Україні: монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 215 с.
10. Механізм банківського кредитування малого бізнесу в Україні : монографія . Г. М. Азаренкова . Київ : УБС НБУ, 2013. 171 с.
11. Міщенко В. І., Н. Г. Слав'янська, О. Г. Коренєва. Банківські операції: підручник. К.: Знання, 2007. 796 с.
12. Прасолова С. П. Банківські операції.: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 568с.
13. Савлук С. М. Власний капітал комерційного банку : монографія; Рек. Мін. освіти і науки України. Київ : КНЕУ, 2012. 459 с.
14. Степаненко А. І. Управління банківською системою України у стратегії економічного зростання: монографія. Київ :УБС НБУ, 2010. 319с.
15. Сенищ, В. І.Ричаківська, М. Л. Лапішко, Л.П. Снігурська. Оцінювання фінансових інструментів банку за міжнародними стандартами фінансової звітності: навч. посібник. П. М. К.: УБС НБУ, 2009. 451 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни ««Банківська система (рівень С) – Банківські операції II»»: URL:<https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=4186>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (зі змінами та доповненнями) : офіційний Інтернет-ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 7.12.2000 № 2121 – III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності (Додаток до журналу “Вісник Національного банку України”), 2001. - № 1. – С. 3 – 46 (зі змінами та доповненнями) : офіційний Інтернет-ресурс. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України “Про Національний банк України” від 20.05.1999 № 679 - XIV (зі змінами та доповненнями) : URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
5. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” № 3480- IV від 23.02.2006 р. (зі змінами та доповненнями) офіційний Інтернет-ресурс URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17> (зі змінами та доповненнями): офіційний Інтернет-ресурс. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
7. Інструкція “Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 №22 // zakon.rada.gov.ua (зі змінами та доповненнями): офіційний Інтернет-ресурс. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
8. Інструкція “Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків в національній та іноземній валютах”, затверджена постановою Правління НБУ від 12.11.2003 № 492 (зі змінами та доповненнями)): офіційний Інтернет-ресурс. URL :<https://zakon.rada.gov.ua>
9. Інструкція “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні”,

затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 №368 (зі змінами та доповненнями) : офіційний Інтернет-ресурс. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

10. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 01.06.2011 р. № 174 (зі змінами та доповненнями): офіційний Інтернет-ресурс. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

11. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні (до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні), схвалена постановою Правління НБУ від 15 грудня 2017 р. № 803: офіційний Інтернет-ресурс. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

12. План рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджений постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004 р. №280 (Із змінами та доповненнями): офіційний Інтернет-ресурс. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

13. Положення Про валютний нагляд, затверджене Постановою Правління НБУ від 03 січня 2019 р. № 13 (зі змінами та доповненнями) офіційний Інтернет-ресурс. URL :[https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

14. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2012 № 148 (зі змінами та доповненнями):офіційний Інтернет-ресурс. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

15. Положення про порядок виконання банками документів на переказ, примусове списання і арешт коштів в іноземних валютах та банківських металів, затверджене Постановою Правління НБУ від 28.07.2008 №216 (зі змінами та доповненнями) : офіційний Інтернет-ресурс. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

16. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затверджене постановою Правління НБУ від 03.12.2003 №516 (зі змінами та доповненнями) : офіційний Інтернет-ресурс. URL :[https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

17. Положення про організацію операційної діяльності в банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 18.06.2003 р. № 254 (зі змінами та доповненнями) : офіційний Інтернет-ресурс. URL // <http://portal.rada.gov.ua>.

18. Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням, затверджене постановою Правління НБУ від 05.11.2014 р. №705 (зі змінами та доповненнями) : офіційний Інтернет-ресурс. URL // <http://portal.rada.gov.ua>

19. Положення про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями, затверджене постановою Правління НБУ від 03.12.2003 № 514 (зі змінами та доповненнями) :офіційний Інтернет-ресурс. URL [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

20. Положення про визначення банками України розміру кредитного Ризику за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351 (зі змінами та доповненнями): офіційний Інтернет-ресурс. URL [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

21. Методика розрахунку уповноваженими банками лімітів відкритої валютної позиції: постанова Правління Національного банку України 01.12.2015р. № 847 : офіційний Інтернет-ресурс. URL [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua)

22. Технічний порядок проведення операцій із надання Національним Банком України кредитів банкам України для збереження їх ліквідності Постанова Правління Національного банку України 26.02.2014 № 103 : офіційний Інтернет-ресурс. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-14>

23. Національний банк України. Офіційний Інтернет-ресурс URL <https://www.bank.gov.ua>

24. Міністерство фінансів України. Офіційний Інтернет-ресурс URL <https://www.minfin.gov.ua>

25. Національний інститут стратегічних досліджень. Офіційний Інтернет-ресурс URL <https://www.niss.gov.ua>

26. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. Офіційний Інтернет-ресурс URL <https://www.nbuv.gov.ua>

27. Міжнародний валютний фонд (МВФ) (The International Monetary Fund) Офіційний Інтернет-ресурс URL <https://www.imf.org>

28. Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) (International Bank for Reconstruction and Development). Офіційний Інтернет-ресурс URL <https://www.worldbank.org/ibrd>

29. Група Світового банку (The World Bank Group). Офіційний Інтернет-ресурс URL <https://www.worldbank.org> h Ratings. [Електронний ресурс]. URL: www.fitchratings.com

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПИСЬМОВИХ ВІДПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА КОМПЛЕКСНОМУ АТЕСТАЦІЙНОМУ ЕКЗАМЕНІ ЗА ФАХОМ

Структура екзаменаційного білету

Комплексний атестаційний екзамен за фахом включає завдання з наступних навчальних дисциплін: Страхування, Страхові послуги, Банківські операції, Аналіз банківської діяльності та включає наступні складові:

1- тестова перевірка знань студентів з кожної визначеної для атестації навчальної дисципліни: Страхування, Страхові послуги, Банківські операції, Аналіз банківської діяльності;

2- розв'язання аналітично-розрахункових завдань з кожної визначеної для атестації навчальної дисципліни: Страхування, Страхові послуги, Банківські операції, Аналіз банківської діяльності;

Підведення підсумків комплексного атестаційного екзамену за фахом спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування:

Схема нарахування балів:

Розв'язання аналітично-розрахункових завдань	15 *2=30 балів (Страхові послуги, Фінанси підприємств) 20*2=40 балів (Банківські операції, Аналіз банківської діяльності)
Тестові завдання	60*0,5=30 балів
Всього	100 балів

Критерії оцінювання відповідей за тестовими завданнями:

«0,5» балів – вірна відповідь

«0» балів – невірна відповідь.

Критерії оцінювання аналітично-розрахункових завдань:

Сума балів за розв'язання кожного практичного ситуаційного завдання :

13-15 балів	здобувач вищої освіти дає повну, вичерпну відповідь. Вона складається з правильного арифметичного результату; доцільного і логічного теоретичного обґрунтування виконаних розрахунків; вірного посилання (за необхідністю) на відповідні законодавчі та нормативні акти.
-------------	--

9-12 балів	здобувач вищої освіти розв'язує практичне завдання з деякими незначними похибками в арифметичному розрахунку, які не впливають на кінцевий результат, або має незначні неточності в логічності теоретичного обґрунтування; немає посилань на відповідні законодавчі та нормативні акти.
5-8 балів	здобувач вищої освіти розв'язує практичне завдання без теоретичного обґрунтування виконаних розрахунків; теоретичне обґрунтування зроблене, процес розв'язання вірний, але є арифметична помилка у розрахунках.
0-7 балів	Здобувач вищої освіти зовсім не розв'язав, або невірно розв'язав практичне завдання; опис та розв'язання повністю ідентичні опису та розв'язанню аналітично- розрахункового завдання, яке виконано іншим студентом.

Оскільки в екзаменаційному білеті представлено 4 аналітично-розрахункові ситуаційні завдання, за кожне їх вирішення здобувач вищої освіти може отримати від 0 до 15 балів, за всі 4 завдання-максимальна кількість набраних балів 60.

Загальне оцінювання знань студентів за виконану роботу здійснюється за 100 бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу оцінювання, а саме:

- «5» відмінно - 100-90 балів;
- «4» добре - 89-70 балів;
- «3» задовільно - 69-50 балів;
- «2» незадовільно - 49-1 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел студент на вимогу члена екзаменаційної комісії залишає аудиторію та одержує загальну незадовільну оцінку.